

1. Воронина Л. У пошуках Огопого (Нотатки навколосвітньої мандрівниці) / Л. Воронина. – К.: Нора – Друк, 2010. – 176 с.
2. Михальчук М. М. Внутрішньотекстова градація оцінки: комунікативно-прагматичні функції: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук, спец. 10.02.01 / М.М. Михальчук. – Донецьк, 2010. – 20 с.
3. Павлюк Л. С. Риторика, ідеологія, персуативна комунікація / Л. С. Павлюк. – Львів : ПАІС, 2007. – 168 с.

Summary. The analysis of practical aspects of gradation category as a measure of reality, which was carried out, demonstrated that gradation is a differentiation, which exists in the being itself, not in the form of existence, but specifically with the help of model characteristics, which is created by perception of the surrounding.

Key words: gradation, quantity, quality, perception, gradational unit, intensifier.

УДК 811. 111'42

М.В. Матковська

КОГНІТИВНО-СЕМАНТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ БОРОТЬБИ ЗА ВЛАДУ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Стаття присвячена когнітивно-семантичним стратегіям ефективності боротьби за владу в англomовному політичному дискурсі та використанню мовних засобів для вираження відповідних стратегій.

Ключові слова: політичний дискурс, прагматика, когнітивно-семантичні стратегії і тактики, суб'єкти політичної дії.

Політичний дискурс відноситься до сфери інституційної взаємодії комунікантів, відображаючи погляди, переконання, ціннісні орієнтації певних груп (В. З. Дем'янков, В. І. Карасик, Е. А. Попова, М. Фуко, А. П. Чудинов, Е. Й. Шейгал, Т. А. van Dijk, G. Lakoff, etc.). Як відомо, політика сьогодні є, насамперед, інструментом ідеології, а, лише потім, інформації. Ідеологія містить основні тактики і стратегії, які використовуються для досягнення політичних цілей і інтересів, а також для реалізації й легітимації влади.

Інформація у широкому розумінні слова – це відображення реального світу. Але передача інформації – це не констатація фактів об'єктивної реальності, а їхня інтерпретація. Інформація викликає розумові процеси й емоційні стани, формує думки, структурує досвід і визначає погляди про навколишній світ. Інформуючи, політичний дискурс впливає. Суб'єкт політичного дискурсу, відображаючи певні інтереси, цілі та завдання, інтерпретує дійсність у “потрібному” для нього стані й напрямку.

Мета статті – визначити та класифікувати когнітивно-семантичні стратегії ефективності боротьби за владу в англomовному політичному дискурсі.

У політичному дискурсі мовну особистість характеризують комунікативні стратегії ефективності політичного спілкування, що являють собою “ланцюжок рішень мовця, його вибір певних комунікативних дій і мовних засобів” як, наприклад: узагальнення, виправлення, акцентування, повтор, контраст, пом'якшення, ухиляння, імплікація, припущення, непрямі мовленнєві акти тощо [3; 4; 5].

1. *Узагальнення.* Хід, що використовується для того, щоб показати, що інформація, яка була щойно наведена або ще буде наведена, наприклад, із життя, не просто “випадкова” або “виняткова”. Відповідним чином формується можлива загальна думка про “унікальність та неповторність” особи чи події.

2. *Наведення прикладу.* Конверсний хід, який показує, що загальна думка не просто “надумана”, але заснована на конкретних фактах (досвіді).

3. *Виправлення.* Це риторична стратегія (часто лексична). Контроль над індивідуальним мовленням породжує припущення, що деяке формулювання або референційно “помилкове”, або може привести до небажаної інтерпретації й оцінки слухачами глибинних імплікацій або асоціацій. Такий хід є, звичайно, частиною стратегії загальної семантичної адекватності або стратегії “позитивної самопрезентації”.

4. *Акцентування.* Стратегія націлена на кращий або більш ефективний контроль над увагою

слухача (“залучення уваги”), на поліпшення структурної організації релевантної інформації (наприклад, негативних предикатів), або на підкреслення суб’єктивної інформації.

5. *(Очевидні) поступки.* Хід, що дає можливість для умовного узагальнення, навіть у випадку залучення суперечливих прикладів, або ж дозволяє продемонструвати реальну чи уявну терпимість і співчуття, тобто складові частини стратегії позитивної самопрезентації.

6. *Повтор.* Формульний хід, функції якого близькі до акцентування: привернення уваги, структурування інформації, підкреслення суб’єктивних оцінок, більш важливих тем і т.д.

7. *Пом’якшення.* Цей хід у загальному випадку обслуговує стратегію самопрезентації, демонструючи розуміння і терпимість, а також, очевидно, “анулювання” оцінок або узагальнень, які не можуть бути обґрунтовані. За його допомогою передбачається блокування негативних висновків.

8. *Ухиляння.* У дійсності це набір різних ходів, що входять до більш загальної стратегії ухиляння. З когнітивної точки зору ухиляння від розмови або від теми може означати, що (1) релевантна інформація стосовно етнічних меншин в моделі відсутня або є неповною; (2) з моделі можна “витягти” тільки не релевантну, не придатну для передачі інформацію; (3) в пам’яті можна “віднайти” тільки негативний досвід, а, отже, і думки, але вони блокуються загальним принципом, що забороняє погано відгукуватись про інших людей або інші групи людей.

9. *Пресупозиція, імплікація, припущення, непрямий мовленнєвий акт.* Це семантичні й прагматичні ходи, що дозволяють мовцеві уникнути формулювання деяких приватних суджень, а саме негативних зауважень або оцінок, або перевести їх у русло більш загальних, загально-визнаних знань або думок, за які мовець не несе відповідальності. Деякі типові показники – звичайні маркери пресупозиції (наприклад, займенники, означені артикли, підрядні речення зі сполучником “що” при деяких дієсловах, спеціальні частки й прислівники, такі, як “навіть”, “також” і т.п.); використання 2-ї особи для більш абстрагованої або загальної референції (“увесь час із цим зустрічаєшся”); розпливчасті вирази (“і тому подібні речі”); незакінчені речення та випадки із життя тощо.

Таким чином, перераховані вище комунікативно – когнітивні стратегії ефективності боротьби за владу в політичному дискурсі, являють собою реалізацію інтенцій самого мовця і, значною мірою, характеризують його як мовну особистість.

Продемонструємо використання комунікативно-семантичних стратегій для вираження ефективності боротьби за владу в англійському політичному дискурсі, проаналізувавши виступ Барака Обами. Обама розпочинає свою промову, активізуючи стратегії *узагальнення, наведення прикладу та акцентування* для реалізації яких використовує прийом “ми – інклюзивне”:

e. g. This is a timely address. Whatever else people disagree upon in the USA today, they at least agree on one point: America is in the midst of a profound debate about its future. I want to talk to you plainly today about this debate, the reasons for it and how to resolve it. In every crisis there is an opportunity. There is one here for America now, if we have the courage to take it. We are living through an era of profound change [6, 4].

Потім підкріплює це використанням лексичних засобів, що експлікують базову опозицію політичного дискурсу “свої” – “чужі”:

e. g. The debate in America should not be conducted by trading insults or in terms of personality. It should be an open and frank exchange of ideas. And right at the outset I want to describe clearly how I define the debate and the disagreement underlying it. Look at our children and the technology they use and the jobs market they face. The world is unrecognisable from that we experienced as students 20, 30 years ago. When such change occurs, moderate people must give leadership. If they don't, the extremes gain traction on the political process. It happens within a nation. It is happening in America now [6, 7].

Таким чином, можна констатувати, що в основу маніпуляції покладене створення ілюзії входження слухача в особисту сферу мовця. Адресант, говорячи “*our children, we experienced*”, акцентує увагу на ідеї спільності, що поєднує значення наведених вище лексем, тим самим, навмисно збільшуючи кількість власних прихильників, щоб нав’язати слухачеві думку про те, що “*проблеми Америки загальні для всіх, нас багато і ми впораємося із ними*”. Також цій меті служить обраний адресантом вокатив “*With your permission*”, звертання до якого покликане підкреслити рівність мовця та слухачів у статусному відношенні, тобто об’єднати у світі “своїх”. Такого роду невіддільність слухачів від мовця дозволяє останньому подавати інформацію таким чином, що повідомлення сприймається так: “*Є якась значна подія, до якого ми підходимо разом. Отже, майбутнє в нас загальне, а значить, проблеми, які існують, можна вирішити тільки спільно і ніяк інакше*”. Таким чином, спікер імпліцитно підводить слухачів до думки про нероздільність їхнього майбутнього, про неможливість існування один без одного. Ця ідея підтримується використанням граматичних засобів (“*We are living through...*”), що репрезентують ми – інклюзивне. Вищевказані мовні засоби вибудовані в паралельні синтаксичні конструкції,

завдяки чому мовцем реалізується прийом синтаксичного паралелізму з метою створення сугестивності, тобто здатності адресатів легко підпадати під чужий вплив.

Далі на цю основу накладаються інші ідеї, що доводяться до свідомості слухачів за допомогою наступних прийомів.

e. g. This is a union of values, of solidarity between nations and people, of not just a common market in which we trade but a common political space in which we live as citizens. The idea of America, united and working together, is essential for our nations to be strong enough to keep our place in this world [6, 9].

Так, спікер, коли промовляє наведені речення, структурує свідомість слухачів за допомогою сполучення двох метафоричних моделей: моделі будинку/дому та моделі шляху/дороги (*"We are living through, space in which we live as citizens, our place in this world"*). Як справедливо зазначає А. П. Чудинов, метафора будинку традиційно пов'язана із позитивним прагматичним змістом: будинок – це сховище від життєвих незгод, сімейне вогнище, символ фундаментальних моральних цінностей [4, 238]. Однак, у даному контексті ця метафорична модель пов'язана із метафорою шляху/дороги, тобто чогось нового, невідомого, тому відбувається актуалізація вектора тривожності, що стимулює виникнення бажання бути захищеним, знайти підтримку. Саме для задоволення цього бажання спрямований прийом, що був описаний вище, по використанню лексем зі значенням спільності. Мовець, тим самим, сигналізує слухачам: *"Ти не один, ми разом, я тобі допоможу"*.

При використанні лексем, що позначають реалії, які мають найвищу цінність для людини (благополучне майбутнє, благополуччя дітей і онуків), на ідею загальності, що була сформована на початку тексту, у свідомості слухачів накладається думка про значущість, важливість, вирішальну роль усього, що відбувається, а отже, і всього, про що піде мова далі. При цьому майбутнє подається у нерозривному зв'язку зі справами, діями, але справами, діями – спільними.

В наведених далі реченнях відбувається актуалізація *стратегій пресупозицій, імплікації, припущення, непрямих мовленнєвих актів*.

e. g. To say that is the issue is to escape the real debate and hide in the comfort zone of the things we have always said to each other in times of difficulty [6, 10].

В даному тексті ми можемо визначити те, як спікер за допомогою подвійного використання прийому маскування асерції під пресупозицію, імплікує думку про те, що все гарне залишилося в минулому (*"великою, сильною, незалежною наша держава вже була"*), нав'язуючи при цьому ще й додаткову думку про силу й незалежність держави. При цьому суб'єкт – носій цієї думки не називається (використовується прийом усунення суб'єкта: не ясно, ким саме держава по праву вважалася великою). Мовець не дає конкретної інформації, а уникає її шляхом використання конструкції (*"in times"*).

В наступних абзацах ми можемо спостерігати пропагандистську інформацію, що надає політик. Інформація повністю виключає будь-які негативні моменти, надаються конкретні цифри та достовірні дані. Ця тактика підібрана для того, що переконати слухачів у відсутності негативізму та сконцентрувати їх увагу на користі, яку принесе підтримка позиції, яку проголошує політик. Зокрема даний механізм спрацьовує завдяки використанню наступних когнітивних моделей та виразів: *"It was a detailed and careful piece of work, It was endorsed by all Governments, It was supported by all leaders"*.

Кожен політик для того, щоб добитись необхідного йому результату залучає тактику презентації, відверто експлікуючи про наявні в нього позитивні якості з метою отримання довіри та підтримки з боку слухачів.

Таким чином, використовуючи комунікативні стратегії ефективності політичного спілкування, політичний мовець ставить за мету – привести слухачів до усвідомлення безумовної значимості відповідного політичного моменту, підготувати вигідну для мовця актуалізацію подальшої інформації, змусити слухачів оцінити її як життєво важливу, а основна ідея, яку приховано нав'язує мовець слухачам, така: *"Ми разом, у нас спільне майбутнє, а благополуччя цього майбутнього залежить тільки від наших дій, отже, ці дії необхідні"*.

Список використаних джерел

1. Демьянков В.З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода / В.З. Демьянков // Вопросы языкознания. – М., 1994. – №4. – С. 17-33.
2. Карасик В.И. О типах дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: сб. науч. тр. – Волгоград: Перемена, 2000. – С. 5-20.
3. Попова Е.А. Политический дискурс как предмет культурно – лингвистического изучения / Е.А. Попова // Языковая личность: проблемы значения и смысла: сб. науч. тр. – Волгоград: Перемена, 1994. – С. 143-152.
4. Чудинов А.П. Россия в метафорическом зеркале: когнитивное исследование политической

метафори: Монографія / А.П. Чудинов. – Екатеринбург: Уральський гос. пед. ун-т, 2001. – 238 с.

5. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса: Монографія. – Волгоград: Перемена, 2000. – 368 с.
6. Barack Obama. The Promise: For Many Abroad, an Ideal Renewed [Електронний ресурс]: Campus Progress Annual Conference / Obama Barack. – July 12, 2010. – 12 р. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/2008/11/05/us/politics/05global.html?hp>

Summary. This paper is devoted to an outline analysis of the cognitive and semantic strategies of effectiveness of the political struggle for power. Semantic and cognitive peculiarities of the given strategies have been identified over the prism of the political discourse main functions, namely ideological and informative.

Key words: political discourse, pragmatics, semantics, cognition, strategies of effectiveness proposition, discourse as social interaction of speakers.

УДК 82.0 : 821.161.2

В.П.Мацько

ПОЕТИЧНЕ МОВЛЕННЯ ОЛЕКСАНДРА СМОТРИЧА В АСПЕКТІ ХУДОЖНЬОГО СПРИЙНЯТТЯ

Запропонована стаття є першою спробою визначити, проаналізувати особливості поетики діаспорного письменника Олександра Смотрича – уродженця Кам'янця-Подільського – заглибитися в мікроструктуру його поезій. При цьому зацентровано на проблемі мовної специфіки, жанрової і стильової структури поезій художника слова.

Ключові слова: поетика, метафоричні вірші, образотворчий засіб, художнє сприйняття, модерний стиль, тропи, інтертекстуальність.

Постановка проблеми. Поетика – це частина літературознавства, що вивчає її конкретні сегменти (композиція, поетичне мовлення, версифікація). До винесеної у заголовок проблеми сучасні дослідники не зверталися. Хоча володіння метафоричними засобами, на чому свого часу наголошував Аристотель, має для Олександра Смотрича принципове значення. Якщо застосувати Ельстерську теорію (норма значущості метафори) до творів О.Смотрича, то помітимо, що цей показник тут надзвичайно високий. Як і в А.Малишка, І Драча, І.Іова, в Смотрича метафори “живонароджені”. Їм притаманна сутнісна, засаднича новизна. Натурфілософська спрямованість лірики, її рефлексивність зумовлюють не лише поетичне “оживлення”, а й “оречевлення”. Особливо характерною ознакою художньої системи є антропо-, зоо- та ботаноморфна метафоризація. Рівень її продуктивності близький до рівня образотворчої активності метафорики у творах Д.Білоуса. Найуживаніший образотворчий засіб О.Смотрича перенесення-персоніфікація – явище багатовекторне і багатогранне. Головні її функції – психологізація світу, який оточує ліричного героя, розкриття тих його граней, що недоступні буденному зоренню, надання поетичному образу стереоскопічності, алегоризації змісту.

Мета публікації полягає в поглибленому розкритті поетики Олександра Смотрича, водночас зацентровуючи на проблемі мовної специфіки, жанрової і стильової структури поезій художника слова.

Приставаючи до викладу основного тексту, слід сказати, що Олександр Іванович Флоринський (Смотрич – псевдонім) народився 28 квітня 1922 року в Кам'янці-Подільському. Дитячі роки минули в Харкові, юність – у Києві. На його очах у 1933 році опухлі селяни йшли за порятунком до Харкова, де не знаходили підтримки, милосердя. Образ українки тих часів трагічно змодельовано раціональною концепцією бачення світу, натуралістично: «Вона лежала в Харкові на тротуарі, навпроти залізничного двірця, з розкритим ротом і розкритими очима – мертва, із хлібом недоїденим, “комерческим”». Тут детально не станемо зупинятися на життєписі поета, адже минулого року в Хмельницькому вийшли прозові твори Олександра Смотрича з моєю передмовою [1, 3-28]. Прочитавши її, чимало дізнаєтесь цікавого з біографії письменника. Цього разу вперше в Україні надруковано Смотричеві поетичні твори із незвичайним заголовком «Скупі вірші» [2].

Відомий діаспорний художник Яків Гніздовський, працюючи над художніми образами